

VESTINGSTEDENROUTE GELDERLAND

TOUREN DOOR DE GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND

De Tachtigjarige oorlog in Gelderland

Touren door de geschiedenis van Nederland: de Tachtigjarige oorlog in Gelderland.

Onder leiding van Willem van Oranje, namen de Lage Landen in 1568 de wapens op tegen Spanje. Daarmee begon de Tachtigjarige Oorlog. In Gelderland werd het langst gevochten. De ‘Staatse troepen’ van Willem van Oranje en zijn zoon Maurits van Oranje gebruikten de IJssel, de Maas en de Waal als verdedigingslinie waarbij de daar gelegen Gelderse vestingsteden volop werden ingezet.

Na de val van Antwerpen in 1584 verhuisden veel rijke handelaren en intellectuelen naar Amsterdam. Dit zorgde voor de Gouden Eeuw in het westen van Nederland. De vrijheid van het westen werd in het oosten zwaar bevochten. In Gelderland is dan ook absoluut geen sprake van een Gouden Eeuw en de overwegend katholieke bevolking had geen behoefte om ‘bevrijd’ te worden door de legers van Oranje.

Gelderland en Brabant hadden voor Willem van Oranje de belangrijke taak om de Spanjaarden weg te houden uit het vrije Holland en Zeeland. Op 20 juni 1584 gaf Willem de opdracht om “het graafschap Zutphen te verwoesten, vernielen en geheel te bederven”. Hij was bereid om de Achterhoek op te offeren om Holland en Zeeland te beschermen. In de Achterhoek ontstond een soort guerrillaoorlog die zich kenmerkte door korte acties, belegeringen en plunderingen door zowel de Spaanse als de Staatse troepen.

Het Rivierenland werd juist niet geofferd. De grote rivieren waren de snelwegen van de zeventiende eeuw en van groot belang voor de economie en de bevoorrading van de troepen. De rivieren werden bewaakt vanuit bestaande hoge gebouwen zoals kerktorens. Maar vooral de vestingsteden, schansen, forten en kastelen vormden de verdedigingslinie langs de rivieren.

De Tachtigjarige Oorlog zorgde voor innovaties in vestingbouw. Met de uitvinding van het kanon veranderde de oorlogsvoering. Stenen muren met hoge torens, om vanaf boven de vijand te bestoken met pijlen, werden vervangen door lage torens en brede muren. Die brede muren waren beter bestand tegen kanonskogels en waren geschikt om kanonnen op te plaatsen. Daardoor kon de verdediger terugschieten. Deze bouw uit de Tachtigjarige Oorlog is nu nog goed terug te zien in verschillende vestingsteden die worden bezocht in Gelderland.

Deze vestingstedenroute verkent het grootste strijdtoneel van de Tachtigjarige Oorlog. Ontdek de verhalen van beroemde grote en kleine vestingsteden in Gelderland. Geniet van het mooie landschap en de bijzondere monumenten langs de gehele route.

Etappes

1. Van Zutphen naar Doesburg (Achterhoek)
2. Van Wageningen naar Zaltbommel (Rivierenland)

Hoe gebruik je dit boekje?

Deze route bestaat uit twee etappes. Elke etappe bestaat uit een kaart, routebeschrijving en informatie over de bezienswaardigheden die je onderweg tegenkomt.

Belangrijk! Zet bij elke nieuwe etappe je dagteller op nul.

De routebeschrijving is als volgt te gebruiken:

- **Km's totaal:** vermeldt de kilometerstand op de dagteller van de auto bij het betreffende routepunt.
- **Km's tussen afstand:** vermeldt de afstand in kilometers tussen de verschillende routepunten.
- **Routebeschrijving:** geeft aan wat voor actie ondernomen moet worden op het betreffende routepunt.
- **Straatnaam:** geeft aan op welke straat (weg, laan of iets anders) je zou moeten rijden op dat moment. Soms lopen straatnamen in elkaar over op een en dezelfde weg.
- **Plaats:** geeft aan door welke bebouwde kom van een dorp/stad je op dat moment rijdt.

De route online gebruiken? Lees de laatste informatie en download de route voor je GPS via de QR-code.

Zutphen

Lees de laatste informatie en
download de route voor je GPS.

Etappe 1 | Van Zutphen naar Doesburg | 117 km

Startpunt

P-terrein 's Gravenhof, Zutphen

Tussenstops

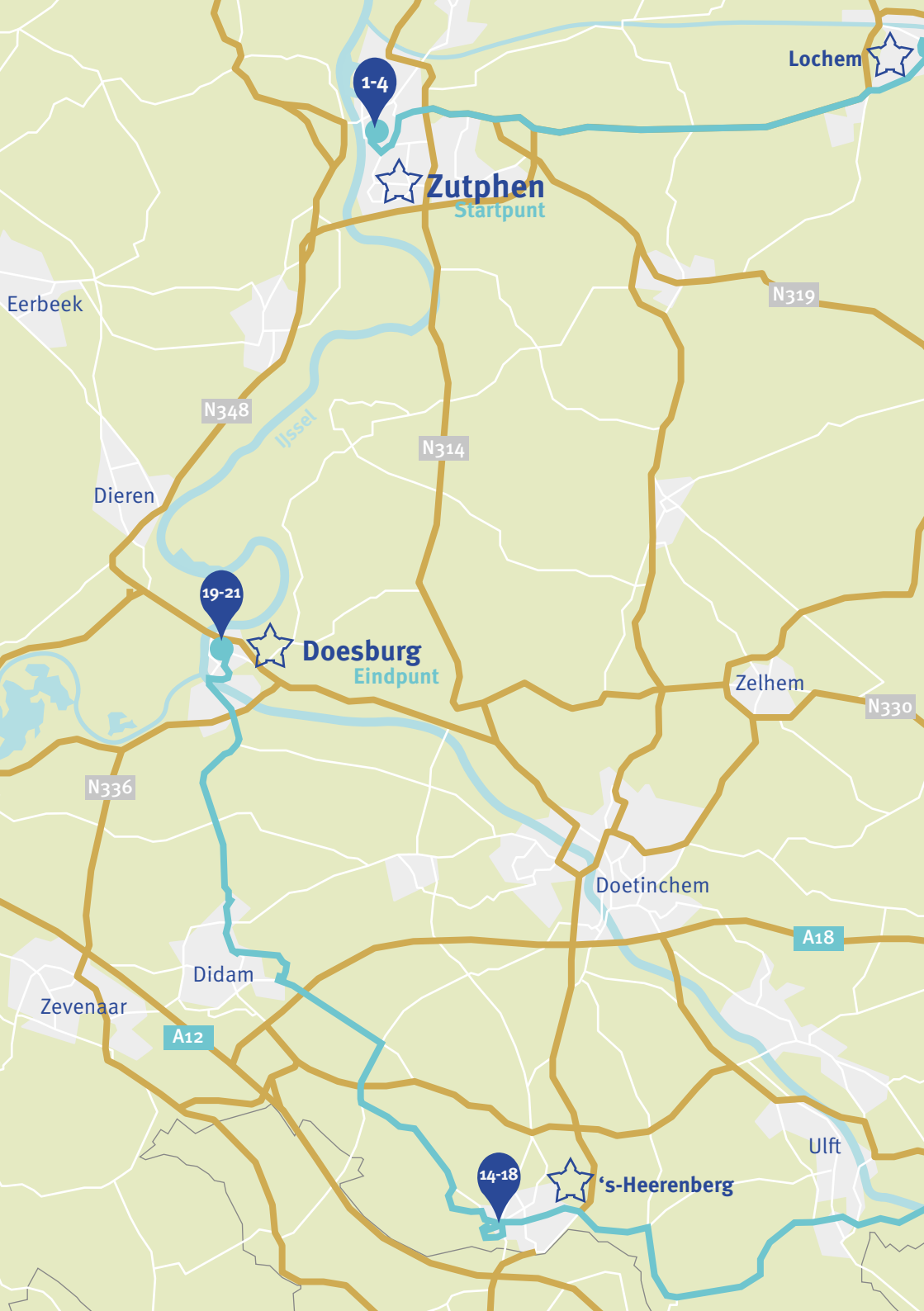
Lochem
Wheme, Groenlo
Bredevoort
's Heerenberg

Eindpunt

P-terrein Markt bij Martinikerk, Doesburg

Lochem

1-4

Zutphen
Startpunt

N319

N348

IJssel

N314

Dieren

19-21

Doesburg
Eindpunt

Zelhem

N330

N336

Doetinchem

A18

Didam

Zevenaar

A12

14-18

's-Heerenberg

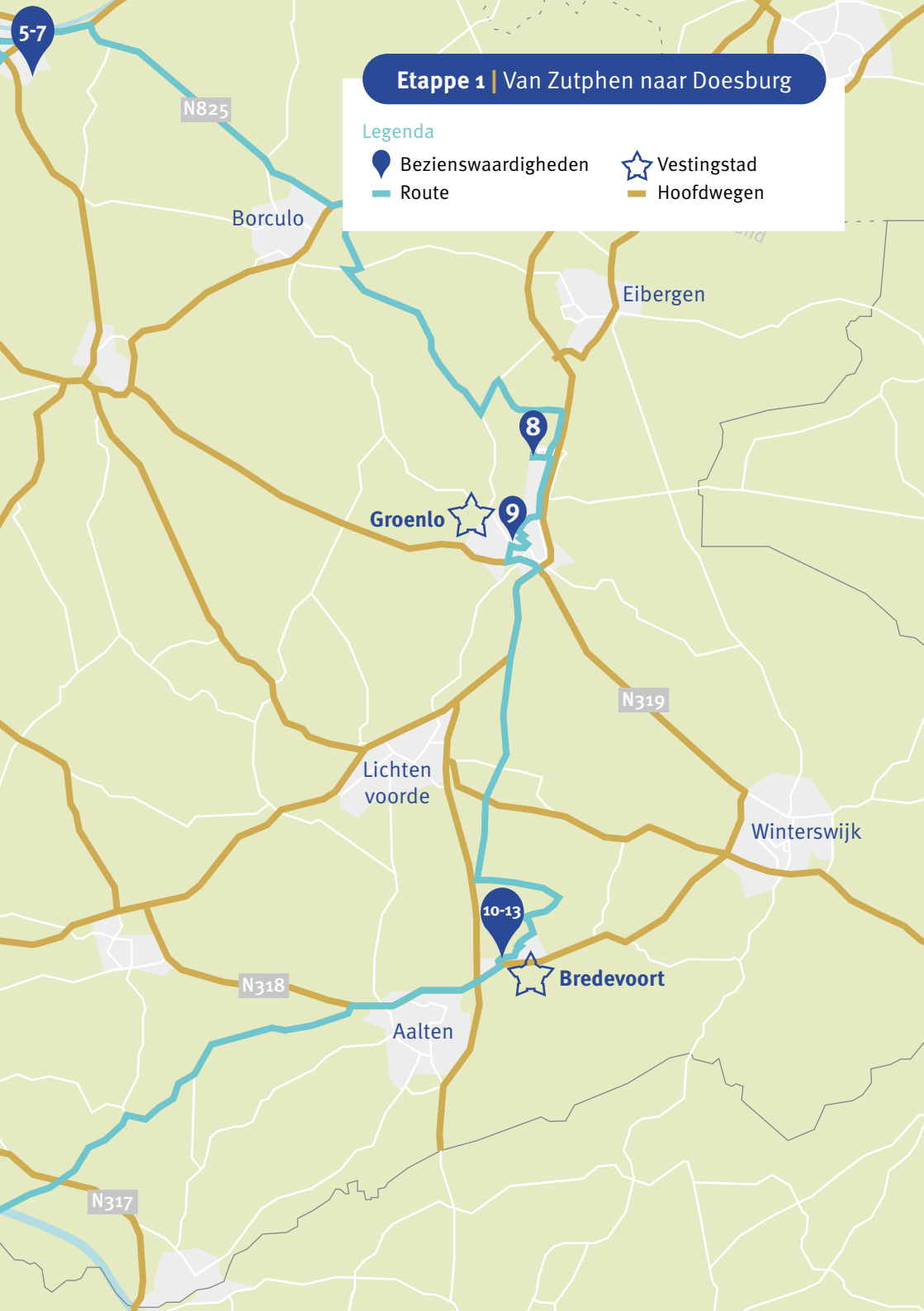
Ulft

5-7

Etappe 1 | Van Zutphen naar Doesburg

Legenda

- Bezienswaardigheden
- Route
- Vestingstad
- Hoofdwegen

Borculo

Eibergen

Groenlo

N319

Lichten voorde

Winterswijk

N318

10-13

Bredevoort

Aalten

N317

Hofjes Zutphen

Zutphen

Het Staatse leger van Oranje had op 10 juni 1572 Zutphen veroverd. Maar de soldaten gedroegen zich ordeloos. Katholieke kerken en kloosters werden geplunderd. De beruchte landvoogd Alva, aangesteld door de Spaanse koning om de opstand de kop in te drukken, zag dat als ketterse acties, gericht tegen het ware geloof. Hij gaf opdracht om Zutphen te vernietigen. Op 12 november 1572 begon het beleg om Zutphen. De IJssel was bevroren, waardoor de Spanjaarden de stad makkelijker konden benaderen. Op 15 november werd de stad de gehele dag bestookt met kanonnen, zodat er die dag een bres in de Nieuwstadspoort was geschoten. Aan een andere kant van de stad vond een tweede aanval plaats, op een ravelijn dat voor de IJsselbrug gelegen was. In de vroege morgen van 16 november gingen onderhandelaars van Zutphen in gesprek met de Spanjaarden aan de kant van het ravelijn. Intussen zagen de Spanjaarden hun kans. Zij drongen via de bevroren gracht door de bres in de Nieuwstadspoort de stad binnen. Op deze wijze veroverden zij de stad. Er werd meedogenloos opgetreden, veel inwoners werden gedood. Daarom staat 16 november 1572 bekend als het bloedbad van Zutphen. Toen Zutphen twintig jaar later weer stevig in Nederlandse handen was, kreeg het de rol van 'frontierstad', één van de vestingsteden langs de IJssel die de oostelijke grensgebieden van de nieuwe

Republiek moesten bewaken. Na alle belegeringen, maar ook door de ontwikkeling van de vestingwerken, krijgstechnieken en het steeds grotere bereik van de kanonnen begon Zutphen al in het begin van de zeventiende eeuw de vestingenwerken aan te passen en te verbeteren. Ze werden vernieuwd en uitgebreid met drie hoornwerken (het buitenwerk van een vesting), bastions en rondelen rond de grachten.

1 De Bourgonjetoren

Zutphen was in de vijftiende eeuw betrokken bij de Gelders-Bourgondische oorlogen, waarbij voor het eerst kanonnen werden gebruikt bij oorlogsvoering. Om de haven te verdedigen werd de toren gebouwd en met kanonnen uitgerust. De toren heeft drie schietgaten op de begane grond en vijf op de eerste verdieping. Achter de gaten stonden kanonnen. Zo konden ze van een flinke afstand in verschillende richtingen de vijand bestoken. De vijand probeerde deze toren te verwoesten door er met zijn eigen kanonnen op te schieten. Om die reden is de muur van de toren uitzonderlijk dik, wel 4 meter. Nu ligt er een grasveld rond de buitenkant van de toren. In de tijd dat de toren werd gebouwd lag daar een brede, met water gevulde gracht.

2 De Spanjaardspoort

De Spanjaarden schoten op 16 november 1572, na een kortstondig beleg waarin over de overgave van de stad werd onderhandeld, een bres in de ommuring van de stad. Via die opening drongen de Spanjaarden de stad binnen. Dat zou zijn gebeurd bij de Nieuwstadspoort. De middeleeuwse hoofdboort bestaat niet meer, maar de nog bestaande voorpoort heet nog altijd Spaanse Poort en het veld ervoor Spanjaardsveld. Onder dat grasveld ligt een zwaar verdedigingswerk uit 1532, een zogenaamde barbacane. Dat is een halfronde fortificatie voorzien van kanonnen om de poort beter te beschermen.

De Drogenapstoren, Dat Bolwerk en Ruiter Kortegaerd **3**

De Drogenapstoren heet oorspronkelijk Saltpoort (Zoutpoort) en is gebouwd in 1444-1446 als stadspoort. Hij heeft maar kort dienst gedaan want werd al in 1465 dichtgemetseld. Halverwege de zestiende eeuw werd de poort bewoond door stadsmuzikant en trompetter Thönis van Grol. Zijn bijnaam was Drogenap. Hij is de naamgever van het mooie bouwwerk. Waarschijnlijk werd hij zo genoemd omdat hij nogal veel dronk. Een nap is een soort drinkbeker. Een andere theorie is dat hij zo werd genoemd omdat hij heel arm was. Samen met de twee volgende gebouwen, Dat Bolwerck en Ruiter Kortegaerd biedt de Drogenapstoren gezien vanaf de Zaadmarkt één van de mooiste ensembles van Zutphen.

Dat Bolwerck is gebouwd in 1549 op de plaats waar tussen 1532 en 1538 een gehate dwangburcht van hertog Karel van Gelre stond. De burcht werd in enkele jaren tijd volledig afgebroken en het terrein werd verkocht aan stadssecretaris Jurriaan Warninckhof. Niet zonder ironie noemde hij zijn nieuw gebouwde huis 'Dat Bolwerck'. Het gebouw was in gebruik als woon-werkhuis. Tevens werd er graan opgeslagen en in de drie kelders sloeg een wijnkoper zijn vaten wijn op. Het rechter deel van het pand werd gebruikt als koetshuis. Dat Bolwerck is nu een centrum voor kunst en cultuur.

Het pand '**Ruiter Kortegaerd**' is in 1639 gebouwd door stadsbouwmeester Edmond Hellenraet. Hij is vooral bekend als de bouwmeester van de Wijnhuistoren. In de zeventiende eeuw deed het pand dienst als wachtlokaal voor de ruiters van het bereden garnizoen dat in Zutphen was gevestigd. De naam Kortegaerd is dan ook een verbastering van Corps de Garde. Het pand is tegenwoordig in gebruik door een (zeer gerenommeerde) wijnhandel!

Berkelruïne en stadsmuren **4**

De Berkelpoort vormde de verbinding van de oude stad met de Nieuwstad. In 1312 werden de oude stad Zutphen en de Nieuwstad bestuurlijk met elkaar verbonden. Rond 1325 vond de bouw plaats van de Berkelpoort een waterpoort met drie bogen over de Berkel. De poortbogen konden vroeger worden afgesloten bij vijandelijkheden. Ook de schietsleuven en moordgaten waarmee de vijand kon worden bestookt met stenen en gloeiende pek zijn nog duidelijk herkenbaar. De Berkelruïne kan op bepaalde tijden onder begeleiding worden bezichtigd (info: www.inzutphen.nl). Zowel links als rechts van de Berkelruïne zijn nog gedeelten van de oude middeleeuwse stadsmuren zichtbaar. Die oude muren tonen zich overigens ook in volle glorie vanaf de Martinetsingel.

De route (Zet je dagteller op 0,0)

Afkortingen: BK = Bebouwde kom, VKL = Verkeerslicht(en), Ri. = Richting

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
0,0	0,0	START Vanaf 's Gravenhof (P-plaats bij kerk). Bezoek centrum voor bezienswaardigheden zoals Oude Stadhuis, St. Walburgskerk, Musea, Wijnhuistoren.	Zutphen
0,0	0,0	Ga vanaf 's Gravenhof naar de Waterstraat (kerk in de rug)	
0,1	0,1	Ga op viersprong linksaf naar Kuiperstraat	
0,2	0,1	Ga einde weg linksaf naar IJsselkade	
1,0	0,8	Neem op de rotonde afslag 2 naar Tadastraat / Graaf Ottosingel	
2,0	1,0	Ga op kruising met VKL's rechtsaf naar Kleine Omlegging, Ri. "Warnsveld"	
2,5	0,5	Neem op de rotonde afslag 2 naar Kleine Omlegging	
2,9	0,4	Ga op kruising met VKL's rechtdoor naar Kleine Omlegging/ Rijksstraatweg, Ri. "Lochem"	
5,9	3,0	Neem op de rotonde afslag 2 naar Lochemseweg / N346	
10,3	4,4	Neem op de rotonde afslag 2 naar Lochemseweg / Zutphenseweg / N346	
15,2	4,9	Neem op de rotonde afslag 1 naar Zutphenseweg / N346	
16,2	1,0	Neem op de rotonde afslag 2 naar Zutphenseweg	
17,2	1,0	Ga in BK Lochem op T-kruising met VKL's linksaf naar Albert Hahnweg	Lochem
17,3	0,1	Ga 2 ^e weg rechtsaf naar Burgemeester Leenstraat	

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
17,5	0,2	Ga na brug linksaf naar Westerwal	
17,7	0,2	Ga in bocht naar links rechtdoor naar Noorderwal	
18,0	0,3	Rechts Poststeeg naar Markt (voetgangersgebied, auto's toegestaan) Voor parkeren doorrijden	
18,1	0,1	Ga aan eind van de weg rechtsaf naar Julianaweg / Prins Bernardweg	
18,3	0,2	Links en rechts P-terrein voor bezoek aan het centrum	

› Je bent aangekomen in **Lochem**

Lochem

Lochem is een belangrijke stad tijdens de Tachtigjarige Oorlog, strategisch gelegen als doorgangshaven voor bevoorrading van de Spaanse of Staatse troepen. Lochem valt tijdens de Tachtigjarige Oorlog wisselend in Spaanse en Staatse handen. In 1581 verklaren een aantal gewesten dat de Spaanse koning Filip II een tiran is en dat ze als republiek verder gaan, alsof er geen Spaanse koning meer is. Lochem hoort daar bij. Dat kan Filips II, de Spaanse koning, niet over zijn kant laten gaan. Op 22 juli 1582 begint het Spaanse beleg van Lochem. Een eis tot overgave wordt door Lochem hoogmoedig afgewezen. De poorten blijven gesloten, want het vreselijke lot van Zutphen, tien jaar eerder, hakt er nog steeds diep in. De stad is moeilijk in te nemen, door de dubbele grachten en stevige muren. De Spanjaarden besluiten de stad uit te hongeren en zo tot overgave te dwingen. Pas in 1606 komt de stad definitief in Staatse handen. Ondertussen heeft de omgeving zwaar te lijden onder de vele gevechten. Beide partijen hanteren de strategie van de verschroeiende aarde, bij een verlies van de stad, om niets achter te laten voor de vijand.

Lochem, door Jorrit van de Kolk

Oude binnenstad met buitenmuseum 5

Loop door de binnenstad en geniet van het bewaard gebleven eeuwenoude stratenpatroon. Parkeren kan op de Markt, de Noorderwal, Zuiderwal, Julianastraat of de Prins Bernhardweg. Op verschillende plekken in en om de binnenstad staan borden met een verhaal die allemaal beginnen met een jaartal. Het vestingverleden komt nadrukkelijk aan bod. Bijvoorbeeld de Spaanse inval en het verhaal van Poorters Jan die een belegering door oplettendheid wist te voorkomen. Bij de Walderstraat staat een informatiebord over 1572. Lochem vreest deel te worden van de Spaanse strafexpeditie naar Mechelen, Zutphen, Naarden, en Haarlem, door Alva en zijn zoon Don Frederik. De Lochemse magistraat richt een smeekbrief aan Alva om Lochem te sparen. Daar geeft Alva gehoor aan, op voorwaarde dat alle wapentuig uit Lochem naar Zutphen gebracht wordt. Drie volgeladen wagens gaan door de Walderpoort richting Zutphen. En Lochem is weer Spaans.

Het Oude stadhuis (nu het VVV Inspiratiepunt) 6

Bij de stadsbrand van 1615 ging ook het stadhuis in vlammen op. Ongeveer rond 1640 is het stadhuis opnieuw gebouwd. Dit was de locatie waar de Lochemse magistraat vergaderde tijdens de Tachtigjarige Oorlog. Het pand is (deels) van binnen te bezichtigen tijdens de openingstijden van de VVV.

De Gudula Kerk 7

Deze kerk heeft een opmerkelijke, meer dan duizendjarige bouwgeschiedenis. Daarvan zijn nog allerlei sporen in het gebouw aanwezig. De kerk is ooit gebouwd door en voor de heren van Zutphen en werd door de wijde omgeving ook gebruikt voor de veilige opslag van goederen. Omstreeks 1580 werd Lochem protestants. Een periode van ingrijpende vergrotingen en verfraaiingen van de kerk kwam ten einde. In 1615 kreeg het godshuis het zwaar te verduren tijdens de stadsbrand, die Lochem op een paar huizen na volledig in de as legde. Ook de vele belegeringen en bezettingen van de vestingstad Lochem tijdens de Tachtigjarige Oorlog hebben de kerk veel schade toegebracht. De kerk is nu in volle glorie te bezichtigen.

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
18,4	0,1	Neem op de rotonde afslag 3 naar Graaf Ottoweg	
18,6	0,2	Neem op de rotonde afslag 2 naar Goorseweg / N346	
20,0	1,4	Ga op kruising met VKL's rechtsaf naar Nettelhorsterweg / N825, Ri. "Ruurlo"	
26,1	6,1	Neem op de rotonde afslag 2 naar Nettelhorsterweg / N825, Ri. "Neede" (pomp)	
28,5	2,4	Neem op de rotonde afslag 3 naar Hekweg / N315 , Ri. "Neede"	
29,0	0,5	Ga 1 ^e weg rechtsaf naar Hekweg / Scherpenoordsdijk	
30,0	0,1	Na brug bij einde weg linksaf naar Hogebrugweg	
31,1	1,1	Bij einde weg rechtsaf naar Borculoseweg / N822	
31,4	0,3	Ga linksaf naar Groenloseweg, Ri. "Groenlo"	
37,0	5,6	Na bord "De Vlierhof" op kruising linksaf naar Hupselse Markenweg	
38,2	1,2	Ga op kruising rechtsaf naar Molenweg	
39,4	1,2	Houd links aan naar Molenweg	
40,5	1,1	Ga aan einde weg rechtsaf naar Groenloseweg	
41,7	1,2	Na bord BK Groenlo rechtdoor naar Redoute	Groenlo
41,8	0,1	Neem op rotonde afslag 1 naar Noordgang	
42,1	0,3	Neem op de rotonde afslag 2 naar Noordgang	

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
42,2	0,1	Ga 1 ^e weg rechtsaf naar Groot Hoornwerk	

› Je bent aangekomen bij **Groot Hoornwerk**

42,3	0,1	Rij terug en aan eind van de weg linksaf naar Noordgang	
42,3	0,0	Neem op de rotonde afslag 2 naar Noordgang	
42,6	0,3	Neem op de rotonde afslag 2 naar Noordgang / Eibergseweg (pomp)	
44,3	1,7	Ga rechtsaf naar Eibergseweg	
44,6	0,3	Houd rechts aan naar Eibergseweg	

› Je passeert de koperen **brouwketel van Grolsch**

45,0	0,4	Houd links aan naar Barakkenplaats	
45,2	0,2	Houd rechts aan naar Wheme	
45,2	0,0	Parkeer op P-plaats Wheme voor bezoek aan de Markt en Centrum. Bezoek centrum voor bezienswaardigheden zoals Oude Calixtuskerk en het Stadhuis.	

› Je bent aangekomen in **Groenlo**

Groenlo

Groenlo

In 1578 sluiten de Staten van Gelderland zich bij Oranje aan. Grolle (Groenlo) is vanaf dat moment dus Staats. Omdat de stad door de Staatse troepen onbezett is gelaten gaat de vesting in 1580, zonder noemenswaardige strijd, over in Spaanse handen. Over de kwetsbare stadsmuren wordt een aarden wal aangelegd. Op 14 juli 1595 komt prins Maurits voor de stad. De prins is echter genoodzaakt zijn belegering al op 24 juli af te breken omdat duidelijk wordt dat de veldheer Mondragon met een groot Spaans leger richting Grolle trekt. Pas op 1 september 1597 keert Maurits terug voor de vesting. Na een felle strijd geven de Spanjaarden zich op 26 september over aan de prins. Daarmee komt Grolle in Staatse handen. Daarna wordt Grolle nog drie keer belegerd. In 1606 is Grolle Spaans en dat blijft de komende 21 jaar ook zo. De Spanjaarden hebben Grolle tot een steunpunt gemaakt voor hun tochten in de verre omtrek. Door hun langdurig verblijf te Grolle was ook de katholieke godsdienst binnen de stad en zijn omstreken bewaard gebleven. Echter, in 1627 was er aan de oostgrens van de Nederlanden verder geen enkele vesting meer in Spaanse handen. En toen besloot Frederik Hendrik ook het 'landbederfelijk Grol' te veroveren en daarmee de Spanjaarden voorgoed uit deze streken te verdrijven. Die laatste belegering staat bekend als de slag om Grolle. Elke twee jaar wordt de Slag om Grolle met een groot evenement herbeleefd.

Verdedigingswerken

8

Groot Hoornwerk: In 1627 heeft Prins Frederik Hendrik voor het eerst een insluitingslinie, circumvallatielinie, rondom een hele stad laten maken. Het hoornwerk is een van de verdedigingsplekken in deze linie. Het huidige hoornwerk is een replica van het oorspronkelijke hoornwerk.

Een welkomstbord met de afbeelding van een kanon vraagt aandacht voor de **kanonswal**. Dit is een deel van de verdedigingswerken die bewaard is gebleven. De kanonswal is wandelend te bereiken vanaf de parkeerplaats aan de Maliebaan. Het kanon is in 1627 gebruikt tijdens De Slag om Grolle.

Barakkenplaats: Tussen 1610 en 1618 is Groenlo uitgebreid met een zesde bastion (nu Maliebaan). Op het open terrein achter het bastion zijn barakken gebouwd voor militairen.

De Markt en het centrum

9

Op de hoek van de Markt en de Kevelderstraat staat het **Stadhuis** met een statige bordestrap en een gevelteken met de Gelderse leeuw. Bij het nabijgelegen VVV-inspiratiepunt aan de Kevelderstraat 1 kan de bezoeker via een VR-bril de ‘Slag om Grolle’ beleven, of informatie te krijgen over andere historische elementen in Groenlo.

Het **Stadsmuseum** van Groenlo gaat over de Tachtigjarige Oorlog. Natuurlijk ook over de Slag om Grolle. Maar er is veel meer te zien. Met behulp van een maquette wordt bijvoorbeeld de ontwikkeling van de vestingsteden in de Tachtigjarige Oorlog weergegeven. De steden waren cruciaal in de strijd, want degene die de stad in zijn macht had, beheerde ook de hele omgeving.

In 1627 herovert Prins Frederik Hendrik Groenlo tijdens de Slag om Grolle en wordt de **Oude Calixtuskerk** een protestantse kerk. Tegenover de Calixtusbasiliek staat een kanon met een rode affuit. Spaanse soldaten plaatsen aan het eind van de Slag om Grolle een kogel halverwege de loop van het kanon. Bij het ontsteken van het kruit, breekt de loop. Daarmee wordt het kanon onbruikbaar en kan dus niet tegen de Spanjaarden gebruikt worden.

Vervolg van de route (Zet je dagteller weer op 0,0)

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
0,0	0,0	Vervolg uw rit vanaf Wheme langs schouwburg "De Mattelier"	
0,1	0,1	Bocht naar links volgen naar Mattelierstraat	
0,2	0,1	Ga rechtsaf naar Boompjeswal	
0,3	0,1	Voor kruisbeeld links aanhouden naar Kerkwal (je passeert de Calixtusbasiliek)	
0,8	0,5	Neem op de rotonde afslag 3 naar Deken Hooijmansingel	
1,4	0,6	Ga einde weg linksaf naar Rondweg / N319	
2,1	0,7	Op kruising met VKL's rechtsaf naar Twenteroute, Ri. N18 / Lichtenvoorde	
4,8	2,7	Ga op kruising linksaf naar Grolsedijk / Pastoor Scheepersstraat	

› Je passeert **AVOG's Crash Museum**

7,7	2,9	In BK Vragender weg vervolgen naar Pastoor Scheepersstraat / Heelweg	Vragender
10,9	3,2	Ga op kruising linksaf naar Hoeninkdijk	
12,7	1,8	Op splitsing rechts aanhouden naar Kloosterdijk	
13,8	1,1	Ga linksaf naar Pastoordijk	
13,8	0,0	Ga linksaf en direct weer rechtsaf naar Pastoordijk	
14,3	0,5	Ga in BK Bredevoort bij einde weg rechtsaf naar Kruittorenstraat	Bredevoort
14,8	0,5	Houd rechts aan naar 't Zand	

› Je bent aangekomen in **Bredevoort**

Bredevoort van boven

Bredevoort

Bredevoort werd op 20 juni 1572 veroverd door Willem van den Bergh, de zwager van Willem van Oranje. Het kasteel Bredevoort, het klooster Nazareth en de Joriskerk werden geplunderd. De Spaansgezinde heer van Anholt, Dietrich van Bronkhorst-Batenburg had de Heerlijkheid Bredevoort in pand. Daarvoor had hij een groot bedrag geleend om aan de Spaanse koning het bedrag van de pandsom te kunnen betalen. Omgerekend naar onze Euro een bedrag van € 1.750.000. In ruil daarvoor mocht Anholt gebruik maken van alle inkomsten uit de Heerlijkheid Bredevoort. Hij wilde zijn stad natuurlijk terug krijgen. In november 1572 verdreef zoon de Staatse troepen uit de Heerlijkheid Bredevoort. In 1597 wist prins Maurits het stadje opnieuw te veroveren voor de Staatse troepen. Door plunderende soldaten brandt het hele stadje af. In 1606 probeerden de Spanjaarden het herbouwde stadje nog een keer te heroveren. Maar Bredevoort werd ontzet door Frederik Hendrik en bleef voor de Staten behouden.

10 Kasteel Bredevoort 1188 – 1646

Op 't Zand stond een kasteel. De geschiedenis van het Bredevoortse kasteel begon in 1188 als castrum Breidervurt en eindigde op zondag 12 juli 1646 aan de gevolgen van blikseminslag. Hierdoor ontplofte de kruittoren op het kasteel. Het kasteel – in zijn beste jaren een van de grotere kastelen van ons land en tevens Ambthuis van de Heerlijkheid – werd volledig verwoest en is na die tijd nooit weer opgebouwd. Hiermee kwam er een abrupt einde aan een roemruchtig en haast onoverwinnelijk roversnest dat eeuwenlang de omgeving overheerste. Wat de vijand al die tijd niet voor elkaar kreeg, lukte moeder natuur binnen enkele seconden.

11 Het Walfort, Walfortlaan

De boerderij aan de overzijde van het water, de Slingebeek, is havezate 't Walfort. Het stond er al in 1402. Toen was het een havezate of monumentale boerderij die bewoond werd door Dirk van Lintelo. Dirk was ook borgman van Bredevoort. In tijden van gevaar moest hij te paard en in harnas in het stadje verschijnen. Hij kon er snel zijn want langs de Slinge liep een weggetje rechtstreeks naar een stadspoort.

12 Boerderij Eskes, Walfortlaan

Een fraaie Saksische boerderij uit ca. 1776 aan de Walfortlaan vlakbij het stadje Bredevoort. Voor de bouw werd materiaal gebruikt dat overbleef na de verbouwing van de havezate 't Walfort enkele jaren daarvoor. Bij deze havezate had prins Maurits in 1597 zijn hoofdkwartier. Een perfecte plek hiervoor net buiten het schootsveld van het stadje.

Veel veranderd is er tot op heden niet aan boerderij Eskes. Het interieur is zelfs nog grotendeels intact. Verder heeft het erf nog deels de oude inrichting en een grote, kapitale ca. 250 jaar oude zomereik brengt veel schaduw boven de oorspronkelijke waterput die al die tijd goed onderhouden is.

De Romienendiek was eeuwenlang een deel van een handelsroute “Hessenweg” van en naar Duitsland door onze streek. Handelslieden maakten dankbaar gebruik van deze wegen. Langs de route kon men in herbergen overnachten. Naast het genot van een pot bier kon de reiziger ook vaak “genieten” van een prostituee zoals bij Aalten in de Slikketap. Een van de dames daar heette Rooie Miene. Ze had een prachtige bos rood haar en blijkbaar een pikante reputatie. Misschien daarom de straatnaam Romienendiek.

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
14,8	0,0	Rechts aanhouden naar Prinsenstraat / Kerkstraat	
14,9	0,1	Ga op kruising linksaf naar Landstraat	
14,9	0,0	Ga 1 ^e weg linksaf naar Koppelstraat	
15,2	0,3	Ga einde weg rechtsaf naar Winterswijksestraat	
15,5	0,3	Ga einde weg linksaf naar Tolhuisweg, Ri. “Doorgaand verkeer”	
15,5	0,0	Ga einde weg rechtsaf naar Bredevoortsestraatweg / N318, Ri. “Aalten”	
16,3	0,8	Ga op kruising met VKL's rechtdoor naar Bredevoortsestraatweg, Ri. “Aalten”	
17,6	1,3	Neem op de rotonde afslag 2 naar Ringweg / N318, Ri. “Dinxperlo”	

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
19,1	1,5	Neem op de rotonde afslag 2 naar Varsseveldsestraatweg / N318, Ri. "Varsseveld"	
19,8	0,7	Neem op de rotonde afslag 2 naar Gendringseweg, Ri. "Sinderen"	
27,3	7,5	In BK Sinderen linksaf naar Molenweg, Ri. "Ulft"	Sinderen
29,9	2,6	Neem op de rotonde afslag 2 naar Marmelhorstweg, Ri. "Gendringen"	
33,7	3,8	Neem op de rotonde afslag 2 naar Rijnweg, Ri. " 's Heerenberg" (BK Gendringen) (pomp)	Gendringen
34,4	0,7	Neem op de rotonde afslag 2 naar Rijnweg	
34,9	0,5	Neem op de rotonde afslag 2 naar Miltseweg, Ri. "Netterden"	
39,6	4,7	Links aanhouden naar Netterdensestraat, BK Netterden	Netterden
39,8	0,2	Rechts aanhouden naar Netterdensestraat / Papenkampseweg, Ri. "Emmerich"	
42,2	2,4	Neem op de rotonde afslag 3 naar Meilandsedijk / N816, Ri. " 's Heerenberg"	
44,3	2,1	Neem op de rotonde afslag 2 naar Lengelseweg, Ri. "Lengel"	
45,9	1,6	Neem op de rotonde afslag 2 naar Lengelseweg, Ri. "Centrum" (BK 's Heerenberg) (pomp)	's-Heerenberg
46,4	0,5	Voor HEMA rechts aanhouden naar Stendermolen	
46,4	0,0	Einde weg linksaf naar Molenpoortstraat	

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
46,7	0,3	Vóór St. Pancratiuskerk en oude Stadhuis scherp rechtsaf naar Kerkstraat	
46,8	0,1	Ga einde weg linksaf naar Muntwal	

› Links van je zie je **Kasteel Huis Bergh**

47,1	0,3	Ga op viersprong rechtsaf naar Marktstraat en links aanhouden naar Oude Poortstraat	
47,3	0,2	Ga linksaf naar Klinkerstraat	
47,6	0,3	Ga voor winkelpand met de naam "Dijkman" linksaf naar Molenpoortstraat	
47,7	0,1	Ga rechtsaf naar de Bleek (P-plaats links) / Slotlaan	

› Je bent aangekomen in **'s-Heerenberg**

's-Heerenberg

Landvoogd Alva komt in de eerste dagen van juli 1568 met zijn Spaanse troepen in de Achterhoek. Zij nemen op 8 juli 1568 's-Heerenberg in, waarbij ongeveer 250 Geuzen sneuvelen. Vanaf kasteel Huis Bergh stuurt hij brieven naar de andere steden in de Achterhoek, met het bevel zijn Spaanse troepen te ontvangen. Alva wil daar troepen legeren om het dreigende gevaar van 'opstandelingen' voor te zijn en zo nodig te keren. 's-Heerenberg is dus een belangrijke uitvalsbasis voor de Spaanse troepen, totdat Graaf Willem van den Bergh, zwager van Willem van Oranje, in 1572 een leger heeft verzameld van ongeveer 6000 man. Hij herovert met dat leger eerst zijn eigen bezittingen in 's-Heerenberg en dan de steden Doesburg en Doetinchem.

14 Stadsmuseum Bergh

In het Stadsmuseum, dat gevestigd is in het van oorsprong middeleeuwse Joannes van Esserenhuis aan de Marktstraat 3, vertellen vijf historische vrouwen die destijds in het Berghse land geleefd hebben over hun bewogen geschiedenis. Voor de bezoeker is het een multimediale belevenis waarin o.a. vroeg-middeleeuwse ijzerwinning, een politieke moord, de Tachtigjarige Oorlog, middeleeuwse opgravingen en een veroordeling als heks de revue passeren.

15 't Raethuys

In dit gebouw dat in 1531 gebouwd is huisde het stadsbestuur. Daarnaast had het in de loop van de tijd meerdere functies. Zo werd er ook eeuwenlang recht gesproken, vergaderden er de geërfden en bood het onderdak aan de lagere school in de Tachtigjarige Oorlog. Later was er een waag, stond er een brandweewagentje, werd er tabak gedroogd op de zolder en was het decennia lang een trouwlocatie. Nu is het gebouw in gebruik bij de Heemkundekring Bergh die er zijn activiteiten ontplooit om de lokale geschiedenis vast te leggen.

16 Kasteel Huis Bergh

Huis Bergh is een kasteel van de heren en graven Van den Bergh. Het werd rond 1250 gebouwd als ommuurde woontoren midden in een moeilijk begaanbaar moerassig gebied. In de loop der eeuwen is het steeds verder uitgebreid en verfraaid. De graven Van den Bergh speelden een belangrijke rol in de Gelderse en landelijke politiek. Graaf Willem IV van den Bergh trouwde in 1539 met Maria van Nassau, de zus van Willem van Oranje. In 1912 verkocht de toenmalige eigenaar en erfgenaam, de vorst van Hohenzollern-Sigmaringen het kasteel en landgoed, inclusief de Bergher bossen aan dhr. Jan Herman van Heek, een Twentse fabrikant. Die begon in het kasteel met zijn unieke kunstcollectie. Hij restaureerde het kasteel na een grote brand in 1939 tot wat het nu is, een van de mooiste kastelen van Nederland met een prachtige kunstcollectie. Het imposante kasteel Huis Bergh ligt binnen de stadswal van 's-Heerenberg, wat uniek is voor Nederland. Vandaar de naam Kasteelstad 's-Heerenberg.

Kasteel Huis Bergh, Montferland

Muntwal, vestingwerken 17

De straat Muntwal is een overblijfsel van ‘Achter de muur’, de straat die vroeger rondom binnen langs de hele stadsmuur liep. Hier zijn twee gerestaureerde muurtorens te zien. Aan weerskanten van de Wal lagen een binnen- en buitengracht. Twee stadspoorten gaven toegang tot de stad die in 1379 van heer Willem I van den Bergh stadsrechten kreeg, waardoor ze o.a. een eigen stadsbestuur mocht kiezen. Het is zeer de moeite waard om over de eeuwenoude Stadswal te lopen. Loop verder de Muntwal in en ga bij de tweede toren links door het hekje de Wal op. In 1568 waren deze vijftiende-eeuwse vestingwerken al hopeloos verouderd, waardoor de stad heel gemakkelijk door de Spanjaarden werd ingenomen. In dat jaar begon de Tachtigjarige Oorlog die burgers en edelen decennialang in grote ellende zou storten. Dat verhaal wordt in het Stadsmuseum verteld.

18 Kasteeltuinen en Plantage

De kasteeltuinen in de Gaarde aan de voet van de Wal aan de overkant van het kasteel zijn onlangs gerestaureerd. Ze zijn teruggebracht in de staat zoals ze eeuwen geleden waren. In documenten worden de tuinen al in 1461 genoemd. Daarmee zouden het de oudste beschreven tuinen van Nederland zijn. Er zijn nu weer oude fruitrassen te vinden waarvan in vroegere eeuwen de gravenfamilie genoot. De tuinman woonde in het gebouw aan de rand, de zestiende-eeuwse Kaatsbaan. Achter de tuinen strekt zich het achttiende-eeuwse parkbos De Plantage uit, een prachtige wandelplek. Aan het eind kijk je op de 82 meter hoge Eltenberg met daar bovenop het torentje van de 1000 jaar oude St. Vituskerk.

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
48,3	0,6	Ga na viersprong 1 ^e weg linksaf naar Camphuysenweg	
49,1	0,8	In BK Stokkum, einde weg rechtsaf naar Lange Heg	Stokkum
49,7	0,6	Rechts aanhouden en einde weg linksaf naar Kastanjelaan / Peeskesweg, Ri. "Elten"	
53,3	3,6	Ga in BK Beek einde weg rechtsaf naar Sint Jansgildestraat	Beek
53,6	0,3	Neem op de rotonde afslag 2 naar Sint Jansgildestraat, Ri. "Loerbeek"	

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
55,0	1,4	Neem in BK Loerbeek op de rotonde afslag 3 naar Didamseweg / Beekseweg Ri. "Didam"	Loerbeek
58,2	3,2	Neem op de rotonde afslag 1 naar Meikamerlaan	
58,2	0,0	Ga einde weg rechtsaf naar Tolweg	
58,3	0,1	Ga 1 ^e weg linksaf naar Oldegoorweg	
59,2	0,8	Ga einde weg linksaf naar Heeghstraat	
60,3	1,2	Ga in BK Didam einde weg rechtsaf naar Singel	Didam
61,2	0,9	Neem op de rotonde afslag 2 naar Weemstraat, Ri. "Doesburg"	
61,8	0,6	Links aanhouden naar Weemstraat, Ri. "Doorgaand verkeer"	
62,0	0,2	Ga einde weg linksaf naar Doesburgseweg / Ganzepoelweg, Ri. "Doesburg"	
62,0	0,0	Rechts aanhouden naar Doesburgseweg	
67,2	5,2	Neem in BK Angerlo op de rotonde afslag 2 naar Ganzepoelweg / Didamseweg	Angerlo
68,8	1,6	In BK Doesburg na tweetal bruggen rechtsaf naar Koppelweg / Looiersweg / Halve Maanweg (je passeert Lage Linie, de batterijen)	Doesburg
69,9	1,1	Ga einde weg rechtsaf naar D. Rooseveltsingel	
70,2	0,3	Na bocht naar rechts, linksaf naar Meipoortwal / Burg. Nahuyssingel / Lindewal	

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
70,9	0,7	Ga einde weg rechtsaf naar Koepoortstraat. (Op marktdagen woensdag en zaterdag, hier rechtsaf, op kruising linksaf en rechtsaf naar P-terrein De Bleek voor bezoek aan centrum)	
71,0	0,1	Op splitsing links aanhouden naar Philippus Gastelaarsstraat, Ri. Kerktoren (je passeert het Stadhuis)	
71,1	0,1	Ga einde weg linksaf naar Roggestraat	
71,2	0,1	Ga rechtsaf naar Kerkstraat	
71,3	0,1	FINISH Ga na passeren van achterzijde van de Martinikerk rechtsaf naar Markt (P-terrein) (Op woensdag en zaterdag ivm weekmarkt geen P-mogelijkheid)	

Doesburg

Doesburg was tot het einde van de vijftiende eeuw een welvarende handelsstad en een belangrijke vestingstad. Daarna keerde het tij. De welvaart van Doesburg begon te tanen. Eén van de oorzaken hiervan was het verzanden van de IJssel. Maar Doesburg bleef een belangrijke vestingstad, vooral als uitvalsbasis om Zutphen te bestoken of te beschermen. In 1572 wordt Doesburg ingenomen door de Staatse troepen. Voor het einde van het jaar heroverden de Spanjaarden de stad. Pas in 1576 namen de Staatse troepen opnieuw bezit van Doesburg en nu kwamen de Spanjaarden niet meer terug. In 1607 heeft Maurits de stad als grensvesting ingericht. Net als bij vele andere vestingsteden in Gelderland, had de bevolking van Doesburg zwaar te leiden onder de wisselingen van macht. Steevast vernielden en plunderden de vertrekkende troepen de omgeving.

Doesburg, de Lage Linie

19 Lage Linie, de batterijen

De Lage Linie van Doesburg is gebouwd na de bezetting van de Fransen in 1672 door de vermaarde vestingbouwer Menno van Coehoorn. De Lage Linie ligt door de bebouwde kom heen en is bereikbaar vanaf de Turfhaven of Kraakselaan. Ook al is deze linie van na de Tachtigjarige Oorlog, toch is het belangrijk om hem hier te vermelden. De wallen van de linie vormen de enige vesting van dit type in Nederland die nog zo goed bewaard is gebleven.

20 Stadhuis

Het stadhuis van Doesburg is een laatgotisch stadhuis op de hoek van de Koepoortstraat en de Roggestraat. Het complex bestaat uit het Schepenhuis, aan de Koepoorstraat, en daarachter het Wijnhuis. Het schepenhuis was tijdens de Tachtigjarige oorlog de plek waar het bestuur van de stad vergaderde. In 1663 zijn de twee panden samengevoegd.

21 Streekmuseum De Roode Toren

Het streekmuseum De Roode Tooren vertelt over de geschiedenis van Doesburg. Het heeft een werkende tabakskerverij uit 1894 en een kruidenierswinkel uit 1880. Bekijk de maquettes van de stad Doesburg en een schaalmodel van de historische schipbrug over de IJssel.

Buren

Lees de laatste informatie en
download de route voor je GPS.

Etappe 2 | Van Wageningen naar Zaltbommel | km

Startpunt

P-terrein Salverdaplein, Wageningen

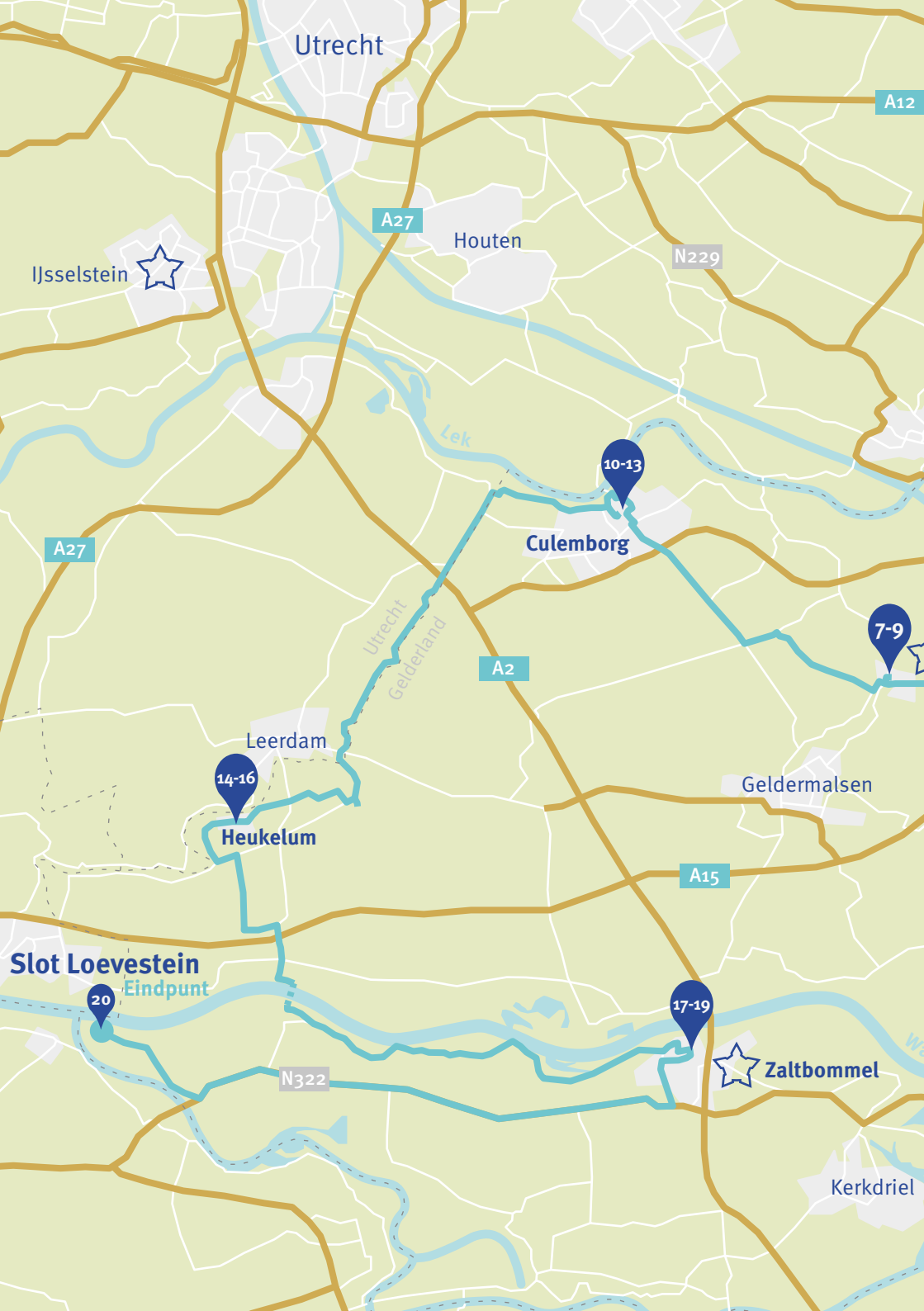
Tussenstops

Tiel
Buren
Culemborg
Fort Everdingen, Noodweg 2, Everdingen
Heukelum
Zaltbommel

Eindpunt

Slot Loevestein, Loevestein 1, Poederoijen

Utrecht

A12

A27

Houten

N229

IJsselstein

Lek

10-13

Culemborg

A27

7-9

A2

Utrecht
Gelderland

Leerdam

14-16

Heukelum

Geldermalsen

A15

Slot Loevestein

Eindpunt

20

17-19

N322

Zaltbommel

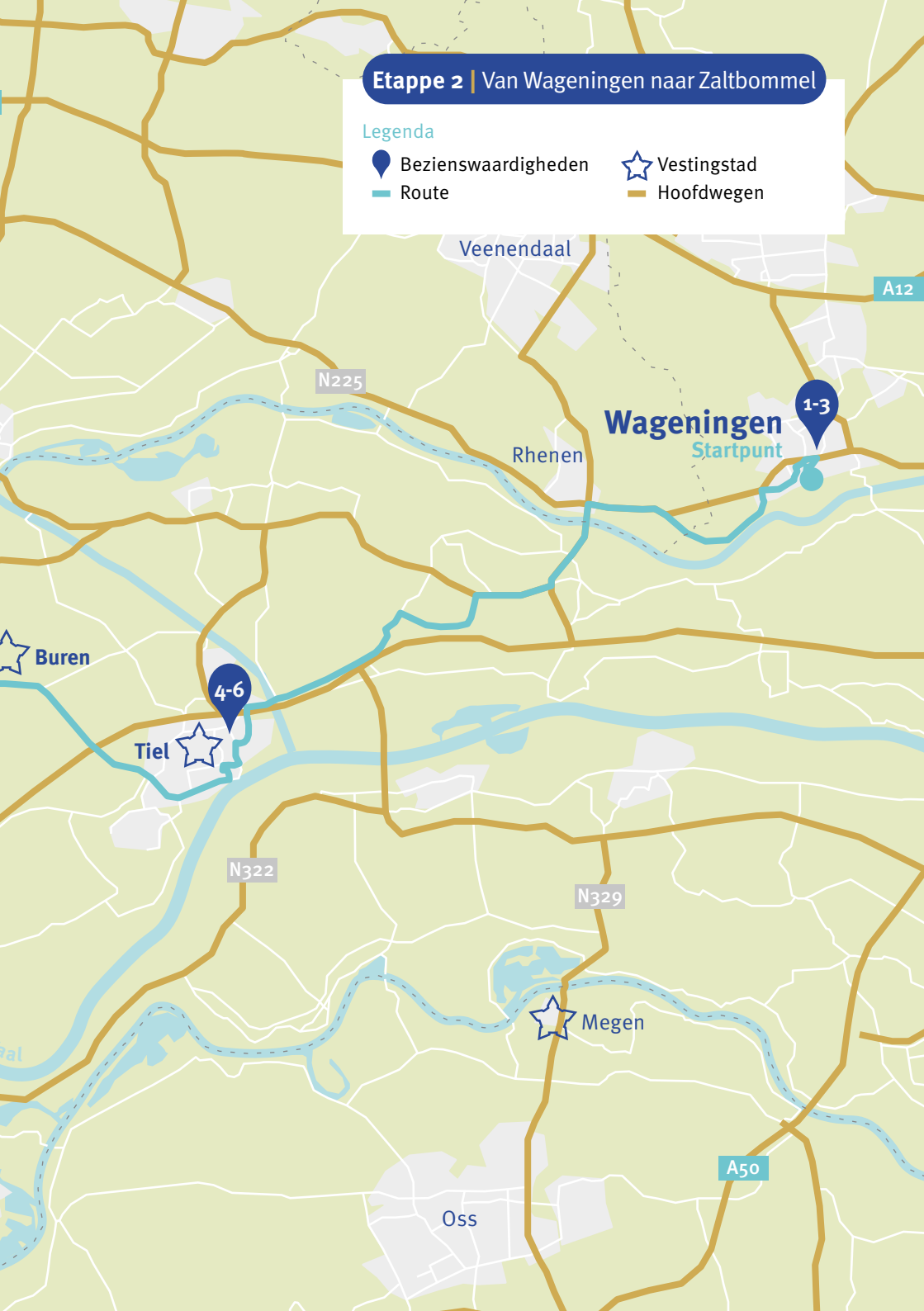
Kerkdriel

Etappe 2 | Van Wageningen naar Zaltbommel

Legenda

- Bezienswaardigheden
- Route
- Vestingstad
- Hoofdwegen

Het Koepeltje, Wageningen

Wageningen

Wageningen is van oudsher een stad gericht op de landbouw. Er staan nog diverse boerderijen midden in de stad. In de eerste helft van de zestiende eeuw is het kasteel van Wageningen in de zuidoosthoek van de stad gebouwd en worden de verdedigingswerken van de stad zelf fors versterkt en aangevuld. De ligging en verdedigingswerken maken Wageningen een belangrijke stad voor zowel de Spaanse als de Staatse troepen. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog heeft deze vestingstad de rol van bewaker van de Veluwe. Wageningen had lang een soort neutrale rol en was niet zondermeer Oranje gezind. Aan het begin van de Tachtigjarige Oorlog liet het stadsbestuur op vreedzame wijze een Spaans garnizoen binnen in de stad en volgde er inkwartiering bij diverse huishoudens, wat tot onrust leidde. In 1578 verliet het Spaanse leger de stad weer omdat hun diensten ergens anders gewenst waren. De burgers waren erg opgelucht met hun vertrek. Toch bleven veel boeren en grootgrondbezitters lang Spaans gezind. In 1588 vond het Verraad van Wageningen plaats. De grootgrondbezitter en jonker Cornelis Pinssen van der Aa wilde op slinkse wijze de stad Wageningen in handen van Spanje spelen. De Gelderse stadhouder Adolf van Nieuwenaar kon dit verraad op tijd verhinderen.

1 Kasteelmuur en stadsgracht

Direct naast het centrum van Wageningen ligt het Torckpark. De wandelaar ziet daar belangrijke restanten van de vestingstad. Aan één kant loopt de stadsgracht van Wageningen. Aan de andere kant is een deel van de oude stadsmuur te zien. Wie van het centrum langs de stadsmuur doorloopt naar de andere kant van het park ziet daar de resten van het kasteel dat Karel van Gelre rond 1500 liet bouwen: een stuk kasteelmuur en de fundamenteën van een kasteeltoren.

2 Casteelse poort (Wagenings museum)

Het Wagenings museum vertelt over de geschiedenis van de vestingstad Wageningen. Vanwege zijn strategische ligging kreeg Wageningen al in dertiende eeuw stadsrechten. Karel van Gelre bouwde kort na 1500 een kasteel ter versterking van de stad. Een imposante maquette van het zeventiende-eeuwse Wageningen met zijn gracht, stadsmuur, torens en kasteel vormt het middelpunt van de historische zaal van het museum. De maquette is gebouwd naar de panoramakaart van Geelkercken (1654), destijds de officiële cartograaf/landmeter van Gelre.

3 Grote Kerk aan de Markt

De Grote Kerk of Johannes de Doperkerk is een imposante laatgotische kerk aan het marktplein van Wageningen. De eerste kerk op deze plek, voltooid in 1280, werd in romaanse stijl gebouwd. In de vijftiende eeuw werd de kerk uitgebreid met een noordbeuk in gotische stijl. In de zestiende eeuw werd ook de rest van de kerk verbouwd in deze stijl. Een deel van de uitbreidingen is weer afgebroken toen de kerk bij de invoering van de Reformatie in 1578 overging van de katholieken op de protestanten.

De route (Zet je dagteller op 0,0)

Afkortingen: BK = Bebouwde kom, VKL = Verkeerslicht(en), Ri.: = Richting

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
0,0	0,0	START Vanaf Salverdaplein , Wageningen. Vanaf P-terrein linksaf naar Herenstraat	Wageningen
0,3	0,3	Ga einde weg rechtsaf naar Bergstraat	
0,3	0,3	Ga linksaf bij Hotel "De Wereld" naar Bevrijdingsstraat	
0,6	0,3	Ga op kruispunt met VKL's linksaf naar Stadsbrink / N225	
0,8	0,2	Ga op eerstvolgende kruising met VKL's linksaf naar Stationsstraat	
0,9	0,1	Ga op kruising rechtsaf naar Plantsoen (je passeert de Gevangentoren, Junius Bastion)	
1,4	0,5	Ga in bocht naar rechts linksaf naar Walstraat (je passeert Nude rondeel, stadsmuur)	
1,5	0,1	Ga op kruising rechtsaf naar Nudestraat	
1,7	0,2	Ga op VRW einde weg linksaf naar Havenafweg	
1,7	0,0	Ga op T-kruising rechtsaf naar Nude	
2,8	1,1	Neem op de rotonde afslag 4 naar Nudepark	
3,2	0,4	Ga met bocht naar links naar Nudepark	
3,3	0,1	Ga scherp rechtsaf naar Grebbedijk	
5,7	2,4	Rechts aanhouden naar Grebbedijk (je passeert Hoornwerk aan de Grebbe)	
6,7	1,0	Ga op kruising linksaf naar Grebbeweg / N225, Ri. "Rhenen"	

› Links van je zie je de **Grebbeberg / Militair Ereveld**

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
9,0	2,3	Ga na brug op kruising met VKL's linksaf naar De Stikke Hucht, Ri. "Tiel"	
9,2	0,2	Ga einde weg bij VKL's rechtsaf naar Lijnweg / Cuneraweg / N233	
11,5	2,3	Neem afslag richting "Culemborg" naar N320	
11,9	0,4	Ga einde weg rechtsaf naar Betuwestraatweg / N320, Ri. "Lienden"	
13,9	2,0	Ga op kruising linksaf naar Veldstraat / Panderweg	
16,7	2,8	Ga einde weg linksaf naar Vogelenzangseweg / Meersteeg / de Diepert	
18,9	2,2	Op T-kruising met VKL's rechtdoor	
20,5	1,6	Neem op de rotonde afslag 2, Ri. "2000 - 5000"	
21,3	0,8	Ga op T-kruising met VKL's linksaf naar Grotebrugse Grintweg, Ri. "Tiel"	
22,2	0,9	Ga einde weg met VKL's linksaf naar Grotebrugse Grintweg, BK Tiel	Tiel
22,4	0,2	Neem op de rotonde afslag 2 naar Grotebrugse Grintweg	
22,5	0,1	Ga in bocht naar links rechtsaf naar Grotebrugse Grintweg	
23,4	0,9	Neem op de rotonde afslag 2 naar Lokstraat / Binnenhoek, Ri. "Centrum"	
24,1	0,7	Neem op de rotonde afslag 1 naar Santwyckse Poort / Oliemolenwal / Kalverbos , Ri. "Oude Haven"	

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
24,9	0,8	Links aanhouden naar Binnenmolenstraat, Ri. "Alle richtingen" (je passeert de Sint Dominicuskerk)	
25,0	0,1	Ga linksaf naar Achterweg (betaald P-mogelijkheden langs de stoep) (je passeert de Sint Maartenskerk en het Stadhuis)	
25,3	0,3	Ga bij fietsknooppunt 82 rechtsaf naar Spinhuisstraat / Rechtbankstraat (links betaald P-garage)	

› Je bent aangekomen in **Tiel**

Sint Maartenskerk, Tiel

Tiel

Tiel ligt aan de Waal en is van oudsher een Hanzestad. Tiel koos al snel voor de kant van Willem van Oranje. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd Tiel door Maurits van Oranje versterkt als vestingstad en werd het onderdeel van de Mauritslinie. Deze Mauritslinie liep langs de Waal en de IJssel en bleek een formidabele verdediging tegen de Spaanse troepen. Tussen de vestingsteden stonden vele uitkijktorens. Nergens konden de Spanjaarden ongezien het water oversteken. De uitkijktorens zijn helaas allemaal verdwenen. Wel zijn in Tiel nog een aantal kenmerken van de oude vestingstad te zien.

4 Waterpoort

De Waterpoort in Tiel is in 1647 gebouwd. Tiel was indertijd een versterkte stad met stadsmuren, grachten en vier poorten: de Kleibergse Poort, de Westluidense Poort, de Burense Poort en de Zandwijckse Poort. Een jaar eerder was de binnenhaven al gedempt, waardoor het Plein ontstond waaraan de Waterpoort ligt. De Waterpoort heeft dus nooit gediend als toegangspoort tot de haven, maar was de buitenpoort van de toenmalige Kleibergse Poort in de stadsmuur. Tot 1782 lag er een gracht met een brug voor de poort.

5 Stadsmuur

De stad was al voor 1286 omweld en deze omwalling werd tussen 1497 en 1520 versterkt. Hierin waren vier stadspoorten opgenomen. Bij de Tolhuiswal, die aansluit op de Waterpoort, is een restant van de stadsmuur te zien.

Stadsgracht en stadswallen 6

Rondom de binnenstad van Tiel ligt de stadsgracht. Deze gracht geeft goed de contouren weer van de vestingstad Tiel uit de periode van de Tachtigjarige Oorlog. De stadswallen aan de gracht maken dat verleden nog meer zichtbaar. Over een lengte van ongeveer 70 meter zijn nog de laatste restanten van de middeleeuwse ommuring en overblijfselen van een rondeel aanwezig. De stadswallen dateren uit de periode van rond 1650. Op deze wal stonden oorspronkelijk twee seinkanonnen, die destijds werden gebruikt om de bevolking van stad en omtrek te waarschuwen, wanneer bij ijsgang het ijs in de Waal begon te kruien. De stadswallen zijn versterkt en beschermen de stad tegen het hoge water.

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
25,5	0,2	Neem op de rotonde afslag 1 naar Nieuwe Tielseweg	
25,9	0,4	Neem op de rotonde afslag 2 naar Nieuwe Tielseweg	
26,1	0,2	Neem op de rotonde afslag 2 naar Nieuwe Tielseweg	
26,7	0,6	Neem op de rotonde afslag 2 naar Nieuwe Tielseweg	
27,1	0,4	Neem op de rotonde afslag 2 naar Nieuwe Tielseweg	
27,5	0,4	Neem op de rotonde afslag 2 naar Provincialeweg, Ri. "Buren"	
28,1	0,6	Neem op de rotonde afslag 2 naar Provincialeweg / N834, Ri. "Buren"	

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
29,2	1,1	Neem op de rotonde afslag 2 naar Provincialeweg / N834, Ri. "Buren"	
30,3	1,1	Neem op de rotonde afslag 2 naar Provincialeweg / N834, Ri. "Buren"	
33,9	3,6	Neem op de rotonde afslag 2 naar Tielseweg/ N834 (je passeert de vestingwallen)	
34,6	0,7	Ga rechtsaf BK Buren naar Buitenhuisenpoort	Buren
34,7	0,1	Ga 1 ^e weg rechtsaf naar Buitenbuurt	
34,8	0,1	Ga einde weg linksaf naar Kornewal	
34,9	0,1	Ga 2 ^e weg linksaf naar Rodeheldenstraat	
35,1	0,2	Ga op kruising linksaf naar Voorstraat (je passeert Museum Buren van Oranje, Lambertuskerk)	
35,1	0,0	Rij onder de Huisenpoort door naar Buitenhuisenpoort	
35,2	0,2	Om Buren te voet te bezoeken kunt u rechts parkeren	

› Je bent aangekomen in **Buren**

35,3	0,1	Ga op VRW kruising linksaf naar Dreef	
35,4	0,1	Ga rechtsaf naar Kornedijk	
36,8	1,4	Ga rechtsaf naar Hennisdijk	
39,4	2,6	Ga einde weg linksaf naar Kruisweg	
40,3	0,9	Ga op kruising rechtsaf naar Rijkstraatweg / N833	

Stadsmuur, Buren

Buren

Oranjestad Buren en het koningshuis delen een lange geschiedenis. Willem van Oranje trouwde er in 1551 met Anna van Buren. Al aan het begin van de Tachtigjarige Oorlog in 1572 is Buren betrokken bij het verzet tegen de katholieke Spaanse overheersers. Vanuit Buren bestoken de troepen van de prins de Spanjaarden. Het gaat daarbij hard tegen hard door beide partijen, waarbij vooral de gewone man de dupe is. Boerderijen en hele dorpen worden verwoest, bewoners vermoord en landerijen niet meer bewerkt waardoor de honger toeslaat. Daarnaast lijdt de bevolking extra door een overstroming in 1574 en het uitbreken van de pest in hetzelfde jaar. In 1575 nemen de Spanjaarden de stad weer in waarbij veel burgers worden vermoord. Er komt nog een ramp. In de nacht van 1 op 2 oktober 1575 breekt brand uit waarbij een groot deel van de, voornamelijk uit houten huizen bestaande, stad verloren gaat. Burens rol in het verzet is dan uitgespeeld.

7 Sint-Lambertuskerk

De Sint-Lambertuskerk is de protestantse kerk gelegen aan de Markt in het midden van het stadje. De kerk werd in 1367 gesticht als een kapel en in 1395 als parochiekerk genoemd naar de heilige Lambertus. In de vijftiende eeuw werd de kerk uitgebreid met zijbeuken en een nieuw hoofdkoor en kreeg hij zijn huidige gedaante. Willem van Oranje trouwde op 8 juli 1551 zijn eerste vrouw Anna van Buren in deze kerk, toen nog in de rooms-katholieke ritus. Het derde kind van Willem van Oranje Maria van Buren is in 1616 (gereformeerd) begraven in de tombe onder het koor. Zij is de stichter van het weeshuis te Buren.

8 Begijnenpoortje

Middeleeuwse grachten, muren en poorten zijn aangelegd tegen het einde van de veertiende eeuw, in opdracht van Allard IV Heer van Buren. Langs een groot deel van de omtrek fungeerde de rivier de Korne als vestinggracht. Omstreeks 1621 werden, in opdracht van Prins Maurits, door de ingenieurs Cray en Commersteyn de wallen verbeterd. De huidige vorm van de ommuring, omwalling en grachten is toen tot stand gekomen en niet meer veranderd. Het Begijnenpoortje, tegenover Weeshuis, is een bewaard gebleven historische toegang tot de vestingstad.

9 Voormalig stadhuis nu museum Buren

Museum Buren & Oranje is gevestigd in het eeuwenoude en monumentale raadhuis aan de Markt te Buren. In het museum wordt het verhaal van het vorstenhuis en de vestingstad verteld. Veel historische voorwerpen, informatieve presentaties en kasteel- of paleismaquettes maken dat het verleden gaat leven. De mooie en permanente tekeningen-expo '600 Jaar Nassau en Oranje ten voeten uit' laat 148 leden van de stadhouderlijke en koninklijke familie zien, getekend door Piet Kooman. Een portrettengalerij met zes eeuwen kostuumgeschiedenis. Niet alleen de kopie van de inhuldigings-mantel, kleding van prinses Wilhelmina van Pruisen, maar ook 't officiers-tenuue Koninklijke Marine waarin koning Willem-Alexander is gehuwd, vindt u in dit museum.

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
43,9	3,6	Ga op kruising met VKL's rechtdoor naar Rijksstraatweg BK Culemborg	Culemborg
44,8	0,9	Neem op de rotonde afslag 2 naar Lanxmeerstraat	
45,0	0,2	Neem op de rotonde afslag 1 naar Weidsteeg	
45,2	0,2	Ga op mini-rotonde linksaf naar Oostersingel	
45,8	0,6	Ga op kruising linksaf naar Elisabethdreef, Ri. "P-Palumbus"	
46,2	0,4	Houd op splitsing links aan naar Elisabethdreef	
46,2	0,0	Ga direct rechtsaf naar Bouhuysweg	
46,3	0,1	Weg naar links vervolgen naar Palumbusweg	

› Je bent aangekomen bij de **Kasteeltuin** (P-terrein Palumbus)

46,5	0,2	Rechts aanhouden naar Lange Meent	
46,6	0,1	Ga op vijfsprong rechtsaf naar Havendijk	
46,7	0,1	Ga vóór dijkdoorgang linksaf naar Kleine Buitenom, Ri. "Andere richtingen"	
47,1	0,4	Ga op splitsing (vóór boom) linksaf en direct rechtsaf (vóór huis no 42) naar Westersingel	
47,4	0,3	Ga einde weg linksaf naar Burg. Keestrasingel	

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
47,5	0,1	Op P-terrein linksaf langs Molen “De Hoop” naar Schuttersbrug	
47,6	0,1	U komt nu op P-terrein “Het Hof” voor bezoek aan centrum van Culemborg. Bezoek centrum voor bezienswaardigheden zoals de stadsmuur, het Oude Stadhuis, de Lanxmeerpoort en de Markt.	

› Je bent aangekomen in **Culemborg**

47,6	0,0	Na bezoek weer terugrijden	
47,7	0,1	Na Molen “de Hoop” rechtsaf naar Burg. Keestrasingel	
47,8	0,1	Ga 1 ^e weg rechtsaf naar Westersingel	

Culemborg

Culemborg was een belangrijke marktstad en werd al ver voor de Tachtigjarige Oorlog beschermd door wallen, grachten en stadspoorten. Floris van Pallandt is de eerste graaf van Culemborg. Hij erft het Culemborgse kasteel (nu een ruïne), maar verblijft vooral in Brussel en in zijn Duitse gebieden. Floris is één van de edelen van het eerste uur die zich verzetten tegen het Spaanse bewind. In 1566 sluiten de ontevreden edelen in zijn Brusselse paleis het Verbond van Edelen. Tijdens een banket bij hem thuis besluiten de edelen zich ‘geuzen’ te noemen. In 1568 moet de opstandige Culemborgse graaf verschijnen voor Alva’s Bloedraad, maar hij ontkomt naar zijn Duitse gebieden. In Culemborg zelf blijft het tijdens de Tachtigjarige Oorlog relatief rustig.

Culemborg

Stadsmuur 10

De instandhouding van muren, torens en poorten vormde een grote kostenpost voor de stad. In de achttiende eeuw liet het stadsbestuur de muren en poorten afbreken toen ze niet meer nodig waren als verdediging van de stad. Delen van de stadsmuur rond de oude binnenstad staan nog altijd overeind. Deze restanten stadsmuur zijn in de afgelopen decennia grotendeels gerestaureerd. Bijzonder is het stuk stadsmuur achter het Elisabeth Weeshuismuseum: in de muur zijn bouwsporen te zien van een versterkt huis, een huis dat integraal onderdeel uitmaakte van de stadsmuur, compleet met vensteropeningen en al.

11 Stadsgracht

Belangrijke redenen voor de aanleg en instandhouding van de stadsgrachten waren: afwatering, transport en verdediging. Zeker goede afwatering was belangrijk in Culemborg, omdat de plaatselijke brouwerijen het water van de stadsgrachten gebruikten voor hun bier. De stadsgracht rond de oude stad is sinds de zestiende eeuw vrijwel geheel intact gebleven. De gracht geeft een goed beeld van de omtrek van de oude vestingstad.

12 Stadspoort/Lanxmeerpoort

De Lanxmeerpoort is de enige nog staande stadspoort van de vestingstad Culemborg. De oorspronkelijk 'Lanxmeerpoort' uit 1318 hoort bij de ommuring van het oudste stadsdeel rondom het grote marktplein. De muren boden bescherming tegen rondtrekkende bendes en het geweld van talrijke oorlogjes. Om 21.55 uur luidt (nog altijd) de papklok. Een waarschuwing voor het sluiten van de poorten om 22.00 uur. Na een laatste bord pap is het tijd om naar bed te gaan. Later werd ook de aangrenzende nederzetting Lanxmeer ommuurd en dat vormde een nieuw stadsdeel van het snel groeiende Culemborg. De Lanxmeerpoort, die de oude stad met de 'Nieuwstad' verbond, is sindsdien een 'binnenpoort'.

13 Stadhuis

Het stadhuis van Culemborg uit 1539 is gesitueerd aan de Oude Vismarkt en is een Brabants laatgotisch bouwwerk. Ten tijde van de Tachtigjarige oorlog was dit de zetel voor het stadsbestuur. Verder heeft het stadhuis in de loop der tijden dienst gedaan als wijnkelder, gerechtshof, zetel van het polderbestuur en vleeshuis. Een vleeshaak in de raadselder herinnert nog aan dit laatste. Tegen de westgevel van het stadhuis stond de waag waarop het levend vee werd gewogen.

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
48,2	0,4	Ga einde weg 2 x linksaf naar Ronde Haven	
48,5	0,3	Na tunnel onder spoorweg rechtsaf naar Goilberdingerdijk (je passeert Fort Werk aan het Spoel)	
51,8	3,3	Ga rechtdoor voor bezoek aan Fort Everdingen	
52,1	0,3	Ga einde weg rechtsaf voor bezoek aan Fort Everdingen	
		Na uw bezoek weer terugrijden tot T-kruising naar Diefdijk, Ri. "Zijderveld"	

› Je bent aangekomen bij **Fort Everdingen**

De route (Zet je dagteller op 0,0)

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
0,5	0,5	Ga op T-kruising rechtsaf naar Diefdijk, Ri. "Zijderveld"	
6,2	5,7	Links aanhouden naar Diefdijk	
10,1	3,9	Neem op de rotonde afslag 2 naar Diefdijk	
10,2	0,1	Ga 1 ^e weg linksaf naar Meerdijk, Ri. "Fort bij Asperen"	
11,6	1,4	Ga linksaf (bij wit huis links) naar Langendijk, Ri. "Fort bij Asperen"	
12,0	0,4	Parkeren op P-terrein voor bezoek aan Fort Asperen	

› Je bent aangekomen bij **Fort Asperen**

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
12,0	0,0	Na bezoek aan Fort Asperen terugrijden naar Langendijk	
12,4	0,4	Ga einde weg linksaf naar Meerdijk / Nieuwe Zuiderlingdijk	
12,6	0,2	Ga op kruising rechtsaf naar Voorstraat in BK Asperen	
12,7	0,1	Ga 1 ^e weg linksaf naar Stadswal (je passeert Kerk Asperen)	
13,3	0,6	Ga einde weg linksaf naar Nieuwstraat / Heukelumseweg	
14,6	1,3	Neem afslag 2 op de rotonde naar Heidensweg (je passeert Kasteel Heukelum / Merckenburg)	
15,6	1,0	Na bord BK Heukelum, rechtsaf naar Gragtdijk / Voorstraat (je passeert het Oude Stadhuis)	Heukelum
15,8	0,2	Ga rechtsaf naar Gasthuisstraat (je passeert de Oude Smidse)	
16,0	0,2	Ga op kruising bij café "de Zwaan" linksaf naar Marinus Visserstraat	
16,1	0,1	Op viersprong rechtdoor naar Rooyenburg	
16,5	0,4	Ga linksaf naar Evert Noolstraat, parkeer bij de Kerk voor een bezoek aan Heukelum	

› Je bent aangekomen in **Heukelum**

Kasteel Heukelum, bron foto's Heukelum: Betuwefotograaf

Heukelum

Het vroegmiddeleeuwse stadje Heukelum met zijn kasteel 'Merckenburg', doet door zijn hoge ligging en compacte bouwwijze nog denken aan vervlogen tijden. De oude stadsmuren liggen onder de met gras bedekte taluds, omringd door een gracht. Heukelum nam een neutrale positie in tijdens de Tachtigjarige Oorlog. Het had de status van een 'Hoge Heerlijkheid', een mini staatje met eigen munt en rechtspraak. Heukelum was ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog een verouderde vesting. Daardoor was het minder geschikt als militaire basis of steunpunt en ook daarom werd het niet bevochten.

14 Kasteel Heukelum/Merckenburg

Het kasteel dateert uit de dertiende eeuw, van circa 1280. In het Rampjaar 1672 werd het door de Fransen geplunderd, waarna het werd afgebroken, met uitzondering van de poorttoren. Rond 1700 werd aan deze toren – een zogenaamde donjon – een nieuw kasteel gebouwd. De hoge toren van het kasteel stamt nog uit de periode dat kasteelmuren vooral hoog moesten zijn om pijlen naar beneden te kunnen schieten in plaats van breed om kanonskogels tegen te houden.

15 Oude Smidshuis

Dit pand met hoog zadeldak stamt uit de zestiende eeuw. In de periode van de Tachtigjarige Oorlog was dit de woning van de smid die zijn bedrijf uit oefende in de oude smidse. In de voorgevel een zeer oude gevelsteen waarschijnlijk afkomstig uit een in de nabijheid gelegen huis ‘Die Leeuwe’.

16 Oude Stadhuis

Het oude stadhuis is gebouwd in 1593. De huidige zijgevels waren trapgevels. De tegenwoordige voorgevel is gepleisterd en gemoderniseerd in de negentiende eeuw. In 1915 is het gebouw vergroot aan de achterzijde. Van 1593 tot ver in de 20^e eeuw is dit de zetel van het stadsbestuur geweest.

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
16,5	0,5	Ga einde weg linksaf naar Voorstraat / Torenstraat	
17,0	0,5	Ga op splitsing rechtsaf naar Achterweg	
18,0	1,0	Houd links aan naar Groeneweg	
18,8	0,8	Rechts aanhouden naar Groenedijk	
19,2	0,4	Ga einde weg linksaf naar Nieuwe Zuiderlingedijk, Ri. "Leerdam"	
19,9	0,7	Ga op kruising rechtsaf naar Kerkweg	
22,2	0,7	Ga einde weg linksaf naar Leuvense Kweldijk	
23,1	0,9	Ga einde weg (VRW) rechtsaf naar Zeiving, Ri. "Vuren"	
24,0	0,9	Neem op de rotonde afslag 2	
24,3	0,3	Neem op de rotonde afslag 2 naar Zeiving	
24,7	0,4	Ga einde weg linksaf naar Waaldijk	
25,0	0,3	Bocht naar rechts volgen naar veerpont	
25,2	0,2	Neem Veerpont Herwijnen - Brakel over de Waal (alleen met PIN betalen)	
25,2	0,0	Vanaf veerpont naar Veerdam	
25,7	0,5	Ga in BK Brakel einde weg linksaf aan naar Waaldijk, Ri. "Zaltbommel"	Brakel
26,2	0,5	Linksaf naar Waaldijk (je passeert Huis Brakel)	
29,0	2,8	Bij BK Zuilichem weg vervolgen naar Waaldijk	
31,1	2,1	Weg vervolgen naar Waalbandijk	

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
32,0	0,9	Bij BK Nieuwaal weg vervolgen naar Waalbandijk	Nieuwaal
34,1	2,1	Bij BK Gameren weg vervolgen naar Waalbandijk	Gameren
37,8	3,7	Na bord BK Zaltbommel, einde weg linksaf naar Steenweg, Ri. "Centrum"	Zaltbommel
37,9	0,1	Houd links aan naar Molengang	
38,2	0,3	Vóór wit pand rechtsaf (nauwe steeg) en direct Rechtsaanhouden naar Tolstraat / Oliestraat	
38,6	0,4	Ga einde weg linksaf naar Nonnenstraat	
38,7	0,1	Ga op kruising rechtdoor naar Nieuwstraat	
38,8	0,1	Ga vóór de kerktoren rechtsaf naar Kerkplein, rij vervolgens rond de Sint Maartenskerk (linksom)	
39,1	0,3	Links aanhouden naar Kerkplein / Nieuwstraat	
39,3	0,2	Ga op kruising linksaf naar Boschstraat. Ri. "Andere richtingen"	
39,3	0,0	Indien u <u>geen</u> bezoek aan Slot Loevestein wilt brengen: Op kruising rechtdoor en 1 ^e weg linksaf voor parkeren.	

› Je bent aangekomen in **Zaltbommel**

Vervolg van de route

Km's totaal	Km's tussen afstand	Routebeschrijving	Plaats
39,5	0,2	Rechtsaf naar Marten van Rossemsingel / Gisbert Schairtweg	
40,4	0,9	Neem op de rotonde afslag 3 naar Steenweg	
41,1	0,7	Neem op de rotonde afslag 2 naar Steenweg	
41,4	0,3	Neem op de rotonde afslag 2 naar Steenweg	
41,8	0,4	Ga einde weg met VKL's rechtsaf naar N322, Ri. "Gameren"	
44,6	2,8	Neem op de rotonde afslag 2 naar Van Heemstraweg / N322, Ri. "Zuilichem"	
49,8	5,2	Neem op de rotonde afslag 2 naar Van Heemstraweg / N322, Ri. "Brakel"	
53,2	3,4	Neem op de rotonde afslag 2 naar Van Heemstraweg / N322, Ri. "Giessen"	
55,0	1,8	Ga op kruising rechtsaf naar Schouwendijk., Ri. "Slot Loevestein"	
55,2	0,2	Ga rechtsaf naar Schouwendijk (= DLW weg), Ri. "Slot Loevestein"	
56,0	0,8	Ga op kruising linksaf naar Geuzenweg	
59,0	3,0	FINISH Ga rechtsaf naar P-terrein voor bezoek aan Slot Loevestein (500 m lopen naar ingang Slot Loevestein)	

Zaltbommel

Zaltbommel kiest in 1572 de zijde van Willem van Oranje. De stad wordt hervormd en bereidt zich voor op verdediging tegen de Spanjaarden. Er komt een garnizoen Schotse huurlingen naar Zaltbommel om de stad te verdedigen en verdedigingswerken van de stad worden versterkt. Zaltbommel was een van de zuidelijkste steden in opstand en daarom van groot belang voor Willem van Oranje. De stad was al een vesting en kon goed worden verdedigd. De Spanjaarden hebben Zaltbommel omsingeld en belegerd in 1574, 1585 en 1599. Steeds wisten de Staatse troepen de blokkades te doorbreken en de Spanjaarden te verjagen, bijvoorbeeld door dijken door te steken of door tijdelijke bruggen te maken met schepen, een soort pontons. De stad floreert tijdens de oorlog. Totdat Den Bosch in 1629 wordt veroverd door de Staatse troepen. Dan ligt de frontlinie zuidelijker en neemt het belang van Zaltbommel af.

Stadskasteel Zaltbommel 17

Het stadskasteel werd in 1535 gebouwd door legeraanvoerder Maarten van Rossum. Vooral bedoeld als veilig bedrijfsgebouw, waar de rentmeester de betalingen van de omgeving in ontvangst nam. Maurits van Oranje en Oldebarnevelt kwamen in de periode na 1572 vaak bijeen in het stadskasteel, een soort stadspaleis, om te spreken over de verdediging van Zaltbommel en de Bommelerwaard. Nu is het gebouw een museum. Een deel van de exposities gaat over de strijd tegen de Spanjaarden. Het imposante schilderij “de blokkade” uit 1574 is een voorstelling van de Bommelerwaard in de tijd van de Tachtigjarige oorlog. Wat op dit schilderij te zien is, wordt uitgelegd aan de hand van het dagboek van Gaspargus de l’Arge. Verder is het stadskasteel ook bekend vanwege de permanente expositie over het leven en werk van Fiep Westendorp. De beroemde illustratrice van Jip en Janneke is geboren en opgegroeid in Zaltbommel.

Sint-Maartenskerk 18

De Sint-Maartenskerk van Zaltbommel is een grote basiliek en geldt als een van de belangrijkste voorbeelden van de Nederrijnse gotiek. De kerk heeft een imposant orgel. Eeuwenlang was de kerk katholiek. In 1572 werd Zaltbommel ingenomen door de Geuzen en werd de kerk protestants. Het beleg in 1574 door de Spanjaarden werd ternauwernood overleefd. In de pilaren van de kerk is nog 1 Spaanse kanonskogel terug te vinden.

Stadswallen 19

De stadswallen zijn aangelegd rond 1620. Het werd een gordel van 7 bolwerken met daartussen de wallen. De wallen werden beplant met rijen bomen. Een bolwerk is een uitbouw in een verdedigingsmuur of -wal van waaruit flankerend vuur kon worden gegeven. Zaltbommel wachtte op de vijand, maar die kwam niet meer opdagen. Al snel werden de stadswallen omgebouwd tot een wandelpark. De wallen zijn daarom goed bewaard gebleven. Lopend over de stadswallen ziet de bezoeker nu heel goed hoe een vestingstad er uit heeft gezien.

20

Slot Loevestein

Slot Loevestein ligt op een zeer strategische plek. Hier komen Maas en Waal samen en grenzen Gelderland, Brabant en Zuid-Holland aan elkaar. Het kasteel was een ideale plaats om het verkeer op de rivieren te controleren. In de Tachtigjarige Oorlog vochten Spanjaarden en Staatse troepen om bezit van het kasteel. Uiteindelijk kwam het in handen van de Nederlandse Republiek. Rond het kasteel liet Willem van Oranje nog extra vestingwallen en een gracht graven. Het kasteel zelf werd een staatsgevangenis voor politieke gevangenen. De bekendste gevangene was de rechtsgeleerde Hugo de Groot, die hier vanaf 1619 een eeuwige straf moest uitzitten. Met de hulp van zijn vrouw en een lege boekenkist wist hij te ontsnappen.

Slot Loevestein, Zaltbommel

Marechusseemuseum, Buren

Met dank aan onze partner:

© Vereniging Nederlandse Vestingsteden

Beeld: Lenie Tabbernee

Deze route is met zorg samengesteld. De juistheid van de gegevens is aan verandering onderhevig. Indien de informatie onjuistheden lijkt te bevatten, kan de uitgever daarvoor geen aansprakelijkheid aanvaarden.

Facebook: Vestingstedenroute

Website: Vestingstedenroute.nl